LA CREACIÓ COM A COMBAT

Deu cançons per a un futur feminista

Lucía Lijtmaer

Nadia Sanmartin

Els mitjans de comunicació generalistes l'anomenaran, un cop més, l'Any de les dones. Altres n'assenyalaran les contradiccions. Es parlarà de les trampes de la diversitat, d'allò simbòlic, de la capitalització del moviment. En canvi, uns quants sí que destacaran la seva força motriu, lliure de noms famosos i personalismes. El feminisme ha entrat com a huracà per redefinir allò polític, social, futurible. El feminisme ho travessa tot. És present en els nous moviments socials, és fonamental per entendre els reptes mediambientals, es fa imprescindible per entendre les lluites per pal·liar les desigualtats, és el baluard de xoc contra els feixismes globals i locals, la forma d'organització social més important d'avui. El feminisme aglutina, defineix, alerta, organitza. És present com a punta de llança de totes les lluites contemporànies en una crisi sistèmica de representativitat i de les noves polítiques.

El feminisme contemporani és antiracista i ecologista, i és per això que maten les seves militants aquí i al Brasil. El feminisme ha construït noves formes de denunciar les violències sexuals, a les xarxes socials i a fora de les xarxes. Està creant la memòria històrica dels nostres dies amb el #Metoo i #Cuéntalo, dotant-la d'un arxiu d'ignomínia, patiment i resiliència. El feminisme està superant les seves traves simbòliques, anant més enllà d'allò merament simbòlic, qüestionant la representació, i d'allò material, per ser inclusiu, futurista, híbrid, col·lectiu i específic. Es troba en les lluites contra la precarietat amb les *Kellys*, proper als barris i contra la censura cap a les raperes, organitzant-se i reorganitzant-se, donant-li un cop més un gir al lema que allò personal és polític.

És per tot això que les cançons escollides per a aquest text han estat escollides més enllà de la importància de les seves lletres. Aquesta no és una llista que busca una anàlisi detallada del que es diu, sinó de com i qui ho diu, i a quin moment. És per això que inclou joves artistes contemporànies i grans figures de la cançó. Que parla de desnonaments i de desig sexual. Que busca himnes col·lectius i particulars. Que canta a les desheretades de Vallecas i a les tràgiques heroïnes shakespearianes. Que busca revisar la història del punk jamaicà i reivindicar el folk asturià. Que explora les nits *mil·lennials* als aparcaments de Madrid i el perreo de Villa Fiorito. Perquè hi ha una genealogia i una geografia, també en la música contemporània, que transcendeix el mandat institucional d'allò femení i divers per buscar nous punts de fuga, noves radicalitats orgàniques, més enllà de l'estructura. És per això que aquestes deu cançons, ja sigui des del mainstream o des de l'*underground* ajuden a perfilar el nostre present i, esperem, un futur que serà feminista o no serà.

Las desheredadas (Tribade)

El rap feminista estatal demostra que està en estat de gràcia amb aquest trio de Barcelona, amb aires de rumba i purament transfeminista. L'escena musical s'ha obert més que mai per a les dones que prediquen la subversió amb micro i beat.

La cosa més interessant de l'urban ve de la mà de Bittah, Sombra Alor i Masiva Lulla, en una cançó que parla a les "dones que no estimaven els homes (…) les morses, les foques, les putes, les frikis, les chonis, les dragqueens. Les blanques, les negres, les mores la femme, la futch, la butch, la bitch".

Un grup anticapitalista, forjat en la cultura del barri, i que busca a través de la música reflectir tant la seva militància com la seva vida. Fugint de l'estereotip heteronormatiu de la música contemporània i la cultura pop que representa la dona com a subjecte passiu, relaten altres tipus de desitjos, mostren sexualitats diverses, i són militants de la visibilitat lèsbica.

Asado de Fa (Sara Hebe)

Buenos Aires, 1985. L'edifici està "pelat", el que significa que a penes és fet de maons i ciment, sense aïllament, guix o pintura, sense la pell que se suposa ha de tenir un edifici. És lliure, buit, tot just una construcció enmig d'un barri, en una ciutat de nou habitants. Allà s'instal·len unes quaranta famílies, alguns diuen que *okupen*, paguen 'electricitat i l'aigua, perquè la carcassa ja estava allà, però ells l'han convertida en la seva llar.

Vint-i-cinc anys més tard, comencen els intents de desnonament. Les autoritats argumenten que el terreny és imprescindible per soterrar el ferrocarril de Sarmiento que passa al costat de les cases.

La cançó que narra la història d'aquestes famílies és 'Asado de fa', de la rapera Sara Hebe. L'edifici és al carrer Gascón 123. La cooperativa d'habitatges és Nuevo Horizonte. A partir de 2011 es va convertir en l'himne contra els desnonaments, un "lloc entre les torres modernes de formigó", com canta Hebe. La narradora diu, "Vaig saber construir un lloc per viure així que ningú em convencerà que me n'he d'anar, no me n'aniré, aquesta és la meva casa".

La història és també una expressió de desig lliure, de la importància de la cura, de compartir, de l'anticapitalisme i de la comunitat, i d'una protagonista que acaba borratxa perquè té "bona sort i mala ratxa".

Ni Una Menos (Chocolate Remix)

L'onada feminista llatinoamericana que va començar amb les protestes contra els feminicidis a Ciudad Juárez queda resumida en aquesta cançó reguetonera. Chocolate Remix assumeix, no casualment, el lema del moviment que va sorgir a partir de 2015 contra els feminicidis a l'Argentina. Com a resposta a l'assassinat de la poeta Susana Chávez, la comunicadora i activista Vanina Escales va proposar "Ni una menys" per cridar a participar a la marató de lectura del 26 de març de 2015 i el nom es va mantenir per a la mobilització del 3 de juny de 2015.

Els assassinats de les joves argentines Natalia Rocha, Paola Rodríguez, Mariana Llamazares, Agustina Salinas, Daiana García i Chiara Páez van donar lloc a la indignació col·lectiva i a les marxes multitudinàries que van congregar centenars de milers de persones a Buenos Aires. Chocolate Remix crea una cançó que dóna sortida a aquesta ràbia: "Si se'n va anar de casa, ni una menys. Si es va posar minifaldilla, ni una menys, si es va pintar els llavis, ni una menys ", i anticipa el sentiment dels nous moviments que, com va assenyalar la periodista Luciana Peker, és "la revolució de les noies", una revolució des del gaudi, que també busca la sobirania dels cossos, que lluita per la legalització de l'avortament, amb el lema "Educació sexual per decidir, anticonceptius per no avortar, avortament legal per no morir".

Parkineo (Puto Chino Maricón)

La vida emocional de una mil·lenial *queer*, "tan precària i explotada", que passeja amb les ungles d'ivori per la nit madrilenya és la base d'aquesta cançó d'una de les activistes més interessants del panorama cultural de la capital. Chenta Tsai, Puto Chino Maricón, és arquitecta, artista multimèdia, violinista del Real Conservatorio i activista antiracista i *queer*. Tracta, des de la ironia i el desencant juvenil, la vida urbana contemporània en una realitat en què conviuen el rebuig a les violències sexuals i el folklore de la vida quotidiana. És un artista polifacètic que va des del costumisme híbrid tecnològic en 'No tengo wifi' fins a la cançó protesta pop a 'Marica pica pica, Puto chino maricón'.

Si tú eres mi hombre (Lorena Álvarez)

Algunes vegades, s'ha considerat la música de Lorena Álvarez des del folklore estètic, entenent-lo com a allunyat de qualsevol tradició discursiva, quan en realitat és tot el contrari. Rural i punk, precari però ple de vida, el treball de Álvarez ens connecta amb una realitat material i poètica a parts iguals, des d'una simplicitat absolutament desarmant.

En aquest cas, la cançó té com a títol una evocació mítica de l'èxit de Jennifer Rush als anys 1980, però narra una història molt diferent. Què passa quan el control coercitiu, una forma d'abús subtil però totalment destructiu, i difícil de diagnosticar s'exerceix des del que se'n diu amor?

El control de la parella com a símbol patriarcal es desplega en aquest tema en el qual la protagonista veu com va perdent a poc a poc la seva autonomia. La cançó és transparent i ferotge, i conté una conclusió directa: "Si ets el meu home i jo la teva dona, millor que em posi a córrer".

Mantenlo patriarcal (IRA)

Quatre noies de Vallecas, San Blas i Coslada, que fins fa poc es guanyaven la vida com a infermera, treballador social i monitora en un gimnàs, reivindiquen i exhibeixen com a bandera l'actitud de barri. Unides primer per la seva militància feminista i antifeixista, i més endavant per la música, són l'exemple de com una nova generació se cita als carrers, que és la mesura de tot el que coneixen.

En aquest cas, Medea, Raisa, Sàtira i Elvirus, les filles de la ira de Vallecas, reparteixen vici en un rap que destrueix el sistema i ofereix el tall de la navalla per acabar amb el masclisme als carrers i a casa. Una cançó sobre el dia a dia urbà d'una jove generació de dones polititzades i alertes, a les que els fa mal aquesta nova corrent "d'esquerres" que ignora o critica les lluites identitàries com si estiguessin oposades a la lluita de classes, i que està expulsant de la lluita les dones, les persones trans, les persones LGBT, les persones que no s'ajusten al que exigeix el patriarcat. IRA és un crit antimonàrquic i pro-llibertat d'expressió en temps de Llei de mordassa, i també una radiografia de tota una joventut que malgrat la desesperança respecte del futur s'organitza per parlar de precarietat, violència sexual, realitat, amistat i amor.

Call mi Sister Carol (Sister Carol)

Podeu dir-li la “Ventafocs negre” o “Mare Cultura” o, com ella suggereix, podeu dir-li germana Carol. Es refereix a si mateixa com la primera dona rasta en aquesta cançó on rapeja, sampleja i es basa en gran mesura en temes universals com la justícia social i el feminisme.

Aquest himne rastafeminista reivindica el seu lloc en la cultura de *rude boys* i *rude girls*, exigint el reconeixement que li deu la societat com a mare, música i educadora, i evoca els pilars del feminisme negre: l’exigència de la centralitat de les vivències de les dones negres, allunyant-les dels marges de l’exotisme, la perifèria i l’alteritat. Reivindicar el seu paper fonamental en tots els aspectes socials, econòmics i culturals. Parlar d’aquelles dones que són capaces de reconstruir les seves xarxes socials al marge de les masculines, dones amb representativitat política i discurs públic.

Ophelia (Natalie Merchant)

L'ex-vocalista de 10.000 Maniacs va fer un àlbum conceptual basat en l'estimada d'Hamlet. A partir de la cançó que dona títol a l'àlbum, localitzem una sèrie de girs que són clau per a les preguntes que el feminisme es planteja des dels seus inicis.

L'artista pren el mite d'Ofèlia, l'estimada tràgica d'Hamlet, per donar-i la volta al seu destí cruel. L'Ofèlia de Merchant descriu una sèrie de dones a través del temps, dones que s'han enfrontat al sistema patriarcal i han estat castigades per fer-ho. És, per tant, un crit a favor dels drets de les dones, que busca investigar més enllà dels coneguts arquetips de "mare" o "puta", que limiten les dones i que simplement les converteix en propietats. Les dones representades en aquesta cançó són un tribut a aquells que han estat considerades com massa atrevides, les que la societat descarta, deixa de banda o simplement no entén. Per aquesta raó, Ofèlia ja no serà una pobra donzella que mor (o se suïcida?), alienada i ofegada al riu, sinó que pot ser una rebel, una sufragista, una reina del circ, l'amant d'un mafiós italià. Ofèlia pot ser tota aquestes coses, representar totes aquestes embogides per les seves limitacions socials, o simplement pot ser la imaginació, una vegada més, de la seva bogeria.

Typical Girls (The Slits)

Les Vagines, *The Slits*, van formar part de l'explosió nuclear que va significar el punk a finals dels anys setanta en tots els aspectes, incloent-hi el gènere. Profundament desafiants, salvatges, enginyoses i avançades al seu temps, *The Slits* van cremar incandescents en la rebel·lió punk, escombrant tot en el seu camí.

Menystingudes per no saber tocar -una cosa habitual en tants grups- van ser molt incompreses musicalment, probablement degut al seu hibridisme (dub reggae i pop-punk, funk i free jazz). Les seves lletres eren enginyoses, feien la radiografia d'aspectes de la societat de consum i els rols de gènere, i desafiaven les percepcions de la música punk i les bandes femenines. El seu llegendari primer àlbum, amb les integrants del grup en topless i cobertes de fang a la portada, feia broma amb els estereotips i era, a la vegada, una declaració tan sonada com qualsevol de les dels *Sex Pistols*.

És per això que a "Typical Girls" reescriuen les regles del que suposa la música feta per dones. "Qui va inventar la noia normal? / Qui està traient al mercat el nou model millorat?". *The Slits* celebraven l'alegria il·limitada d'enderrocar les nocions preconcebudes de la feminitat "tradicional" i les seves trampes, i fugen dels clixés i estereotips per abordar un dels temes més candents encara avui dia: com la comercialització de la feminitat s'utilitza per enganxar les ments més vulnerables. Només les noies normals acaben amb nois normals. *The Slits* no només subvertien des del punk, sinó que el ridiculitzaven.

Lo siento mi amor (Rocío Jurado)

Durant dècades, es va menysprear la cançó lleugera, com qualsevol cultura popular que interessés les dones, les joves i les no tan joves, fins al punt de ridiculitzar qualsevol de les seves expressions. Les manifestacions del desig femení en la cultura pop han estat particularment risibles, com han demostrat els crítics davant de les *boy bands* o la literatura eròtica escrita per dones, que sempre han titllat de "productes" -com si tota la resta no ho fos-, legitimant només aquelles expressions culturals que s'adequaven a la norma.

És per això que Rocío Jurado, també coneguda com La Més Gran, un exemple d'*übertonadillera* entronitzada per la seva gran veu i per les lletres de Manuel Alejandro, va llançar ni més ni menys que al 1978 l'emblema de la sexualitat femenina lliure que explicita en una cançó que "no sento res fent-ho amb tu." Ningú mai no s'havia atrevit fins llavors a anar tan lluny, ningú no havia pensat en l'aspecte revolucionari de les mestresses de casa cantant ben fort el seu desig.

Molt conscient de la importància de la cançó, Jurado declararia anys més tard que la cançó es va convertir en un polvorí en plena Transició. En les seves pròpies paraules: "Són temes de la vida quotidiana que ocorren, però que mai no s'havien cantat. O, més aviat, només els havien cantat homes, no una dona. 'Fa temps que no sento res fent-ho amb tu. Tinc una senyora meravellosa, que em va molt bé i me'n vaig amb ella'. I s'ha acabat. Però que una dona digués això… Una dona mai ho ha pogut dir això, que en una dona això també passa".

Lucía Lijtmaer

Lucía Lijtmaer és escriptora i periodista. Col·labora regularment a El Periódico de Catalunya i a El País. És autora de la novel·la *No tenías casi nada que ponerte* (Malpaso), la crònica periodística *Quiero los secretos del Pentágono* (Capitán Swing), *Yo también soy una chica lista* (Destino) i l'assaig "Ofendiditos" (Anagrama) sobre la criminalització de la protesta a Espanya.